

обертається незворотними наслідками порушення вимог академічної доброчесності, девальвації наукових ступенів та звань, різкого зниження якості наукових досліджень у галузі воєнні науки.

Висновки. НА НГУ має спрямувати усі зусилля на створення власного позитивного іміджу у суспільстві та у військах не тільки через агітаційні та рекламні кампанії, скільки через забезпечення НГУ мотивованими, професійними військовими лідерами нової генерації. Забезпечити виконання такого завдання здатні наступні заходи.

1. Головним принципом освітньо-виховного процесу на всіх рівнях та у всіх проявах має стати людиноцентричність та цінування людських ресурсів.

2. Необхідним є створення у НА НГУ етично чутливого середовища, у якому повага та довіра – по відношенню до усіх учасників навчально-виховного процесу (і здобувачів вищої військової освіти першого та другого освітніх рівнів, і НПП, і різних рівнів управління у НАНГУ), – є абсолютною цінністю та нормою.

3. Перспективним є реалізація принципу доречності (раціональності) у питаннях щодо наявності наукового ступеню/вченого звання різних категорій працівників НА НГУ, що дозволить, зокрема, залучити ветеранів до освітньо-виховного процесу, використати їхній досвід, не обтяжуючи їх формальними/бюрократичними вимогами.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-61>

ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОСЕКТОРУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ВПЛИВ НАСЛІДКІВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Хлобистов Є. В.

доктор економічних наук, професор,

декан факультету природничих наук

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

Кльова К. О.

студент

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

Проблема водозабезпечення аграрного сектору Херсонської області набула особливої гостроти в умовах повномасштабного вторгнення рф на територію України та спричинених ним трансформацій водогосподарської

інфраструктури регіону. Порушення функціонування ключових гідротехнічних об'єктів, зокрема наслідки підриву Каховської ГЕС, суттєво змінили традиційні підходи до зрошення сільськогосподарських угідь, особливо на територіях, що історично залежали від централізованих каналів водопостачання.

Водночас правобережна частина Херсонської області, зокрема території, що обслуговуються Інгулецькою зрошувальною системою, опинилися в умовах зростаючого навантаження на наявні водні ресурси та інфраструктуру, яка первинно не була розрахована на інтенсивне зрошення зернових культур. Це відбувається на тлі посилення кліматичних змін, зростання частоти посушливих періодів та загального дефіциту водних ресурсів.

Таким чином, дослідження сучасного стану водозабезпечення агросектору Херсонської області, з урахуванням впливу воєнних факторів та кліматичних викликів, є вкрай актуальним як для наукового осмислення, так і для формування ефективної політики відновлення аграрного виробництва регіону.

Дослідження проблем водозабезпечення аграрного сектору Херсонської області базується на поєднанні даних з відкритих наукових та аналітичних джерел. Отримані емпіричні дані дозволяють деталізувати специфіку функціонування систем зрошення на правобережжі Херсонщини після подій повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Зокрема встановлено, що в умовах доступу до традиційних джерел зрошення лівобережжя, значно зросло навантаження на Інгулецьку зрошувальну систему, яка історично проєктувалася для потреб овоцівництва та інших менш водозатратних культур, а не для масштабного вирощування зернових культур.

Південь України внаслідок несприятливих природно-кліматичних умов традиційно належить до зони ризикованого землеробства. За таких умов стабільність виробництва сільськогосподарської продукції безпосередньо залежить від функціонування систем штучного зрошення[1].

З метою забезпечення гарантованих врожаїв у 1950–1960 роках було сформовано мережу меліоративної інфраструктури, важливе місце у якій займає Інгулецька зрошувальна система. Перша черга системи була введена в експлуатацію у 1956 році, а завершення основного будівництва відбулося у 1963 році з подальшою модернізацією. Система включає у себе насосні станції та магістральний канал, пропускною здатністю до 62,4 м³/с, а загальна протяжність зрошувальних каналів перевищує 300 км. Загальна площа зрошувальних земель становить понад 60 тис. га, з яких близько 18 тис. га припадає на Херсонську область. Функціонування системи базується на подачі води з річки Інгулець, із подальшим самопливним розподілом по зрошувальних масивах.

Водночас особливості проектування системи, зокрема використання відкритого русла магістрального каналу, зумовлюють втрати води на фільтрацію та створюють ризики підтоплення територій. Додатковим викликом є якість води річки Інгулець, яка формується під впливом промислових стоків, що потребує застосування спеціальних режимів регулювання водності та періодичного розбавлення дніпровською водою.

До подій 2022 року система зрошення Херсонської області характеризувалася територіальним дисбалансом: основні площі були зосереджені на лівобережжі завдяки Північно-Кримському каналу, тоді як правобережжя, зокрема зона дії Інгулецька зрошувальна система, використовувалося обмежено, що підтверджується даними польових досліджень.

Після початку повномасштабного вторгнення відбулося різке переорієнтування системи водозабезпечення: втрата лівобережних потужностей зрошення зумовила критичне зростання навантаження на правобережні системи. У сучасних умовах Інгулецька зрошувальна система фактично функціонує як ключове джерело водозабезпечення агросектору правобережної Херсонщини, працюючи в режимі перевантаження, що супроводжується дефіцитом водних ресурсів, порушенням строків їх подачі та обмеженою технічною спроможністю забезпечити потреби агровиробників. Руйнування Каховського водосховища призвело до втрати ключового чинника регулювання водного режиму та мікроклімату. Як зазначає начальник Херсонського обласного центру з гідрометеорології Юрій Кіріак, «екосистема, яка десятиліттями існувала завдяки воді водосховища, втратила фундамент»[2].

Таким чином, у сучасних умовах Інгулецька зрошувальна система функціонує як критично важливий, але водночас перевантажений елемент водогосподарської інфраструктури, що не в повній мірі відповідає новим викликам, сформованим унаслідок воєнних та кліматичних чинників.

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ відбулася не лише трансформація структури водозабезпечення аграрного сектору Херсонської області, а й глибоке порушення сформованого десятиліттями природно-антропогенного балансу регіону.

Зниження рівня зволоження, нерівномірність опадів, зростання температурних показників та деградація ґрунтової вологи суттєво ускладнюють ведення сільського господарства навіть за умов наявності зрошення. У поєднанні з перевантаженням Інгулецької зрошувальної системи це формує системну кризу водозабезпечення агросектору регіону.

За таких умов подальше функціонування аграрного виробництва потребує не лише модернізації зрошувальної інфраструктури, а й комплексної адаптації до нових кліматичних реалій.

Представлене дослідження здійснено за сприянням Canadian Institute of Ukrainian Studies (CIUS) в межах Ivan Makohon Endowment Fund, за що автори висловлюють щирі вдячність.

Література:

1. Історія Інгулецької зрошувальної системи. *Управління каналів Інгулецької зрошувальної системи*. URL: <https://ukri.davir.gov.ua/istoriya-ukizs.htm> (дата звернення: 20.04.2026).

2. Кіріяк Ю. Херсонщина на межі кліматичної катастрофи: як посуха руйнує агросектор і екосистему : [інтерв'ю / брав: Проніна А]. *superagronom.com*. 27.10.2025 URL: <https://superagronom.com/news/21570-hersonschina-na-meji-klimatichnoyi-katastrofi-yak-posuha-ruynuye-agrorektor-i-ekosistemu> (дата звернення: 23.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-62>

ПЕРЕДБАЧЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ПРИ РЕІНТЕГРАЦІЇ КРИМУ

Хлобистов Є. В.

*доктор економічних наук, професор,
декан факультету природничих наук*

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Накоренко Д. А.

студентка

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Екологічні конфлікти досліджуються з другої половини минулого століття і сьогодні мають досить дієву методологію виявлення та запобігання. Однак, виник відчутний дефіцит досліджень з прогнозування екологічних конфліктів при реінтеграції тимчасово окупованих територій, зокрема, Криму. Крим не був (поки на сьогодні) полігоном активних бойових дій і екологічні небезпеки та виклики щодо довкілля є результатом необачної, а, інколи, і цілком цілеспрямованої шкоди для природних ресурсів, яка завдавалося і завдається господарської діяльністю, що з 2022 року має однозначне мілітарне спрямування. Тому прогнозувати екологічні